

Верховний
Суд

Припинення стягнення аліментів у зв'язку зі зміною місця проживання дитини

Ольга Ступак

Суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду

10 березня 2023 року
м. Київ

Нормативно-правове регулювання

Стаття 190. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.

Право на утримання припиняється у разі припинення навчання (частина 2 статті 199 СК України Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання).

Частина перша статті 192 СК України передбачає, що розмір аліментів, визначений за рішенням суду або за домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Стаття 273 СК України. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати.

Якщо матеріальний або сімейний стан особи, яка сплачує аліменти, чи особи, яка їх одержує, змінився, суд може за позовом будь-кого з них змінити встановлений розмір аліментів або звільнити від їх сплати.

Суд може звільнити від сплати аліментів осіб, зазначених у статтях 267-271 цього Кодексу, за наявності інших обставин, що мають істотне значення.

Стаття 273 ЦПК України. Набрання рішенням суду законної сили

Частина четверта: якщо після набрання рішенням суду законної сили, яким з відповідача присуджені періодичні платежі, зміняться обставини, що впливають на визначені розміри платежів, їх тривалість чи припинення, кожна сторона має право шляхом пред'явлення нового позову вимагати зміни розміру, строків платежів або звільнення від них. (Аналогічна частина четверта була у статті 223 ЦПК України 2004 року).

Постанова ВС від 04 вересня 2019 року у справі № 711/8561/16-ц (провадження № 61-21318св18)

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, припинено стягнення аліментів з позивача на користь відповідачки на утримання неповнолітніх дітей, які стягнуті рішенням суду.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, постановлено нове про відмову у позові. Апеляційний суд виходив з того, що тимчасове перебування дітей (мама перебуває за кордоном) з батьком не є визначенням їхнього постійного місця проживання саме з ним та не може бути підставою для припинення стягнення аліментів, які були присуджені рішенням суду на користь матері.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

Верховний Суд зазначив, що аліменти – це кошти покликані забезпечити дитину усім необхідним для повноцінного розвитку, тому вони можуть бути стягнуті лише на користь того з батьків хто проживає із дитиною та бере більш активну участь у її вихованні. Встановлений у процесі розгляду справи факт того, що протягом більш як семи місяців позивач самотійно піклується про спільних дітей сторін та забезпечує їх усім необхідним, усупереч вимогам закону залишився поза увагою апеляційного суду.

Постанова ВС від 03 лютого 2021 року у справі № 520/21069/18 (провадження № 61-1347св20) частина I

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, припинено стягнення аліментів (з певної дати) з позивача на користь відповідачки на утримання неповнолітньої дитини, які стягнуті рішенням суду, та стягнуто аліменти з відповідачки на користь позивача.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано в частині стягнення аліментів з відповідачки на користь позивача, постановлено нове про відмову в позові в цій частині; в частині припинення стягнення аліментів з позивача - рішення суду першої інстанції залишено без мін. Апеляційний суд виходив з того, що висновки суду першої інстанції в частині припинення стягнення аліментів з позивача на утримання сина у зв'язку із фактичним проживання дитини з позивачем (особою, яка зобов'язана сплачувати аліменти на утримання цієї ж дитини на користь особи, з якою дитина на час ухвалення рішення про стягнення аліментів проживала). Проте, проживання сина з батьком не є безумовною підставою для стягнення з матері на користь батька аліментів на утримання сина за наявності судового рішення про стягнення з батька на користь матері аліментів на утримання цього ж сина, так як наразі є невирішеним спір між батьками дитини щодо визначення місця проживання дитини.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду в частині відмови у стягненні аліментів та в цій частині залишив в силі рішення суду першої інстанції.

Постанова ВС від 03 лютого 2021 року у справі № 520/21069/18 (провадження № 61-1347св20) частина II

Мотиви Верховного Суду

У частині першій статті 10 СК України зазначено, що якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону).

Відповідно до частини четвертої статті 273 ЦПК України якщо після набрання рішенням суду законної сили, яким з відповідача присуджені періодичні платежі, зміняться обставини, що впливають на визначені розміри платежів, їх тривалість чи припинення, кожна сторона має право шляхом пред'явлення нового позову вимагати зміни розміру, строків платежів або звільнення від них.

Зазначена норма не визначає чіткого переліку обставин, що впливають на припинення платежів, а тому ними можуть бути будь які обставини, що з урахуванням інтересів дитини змінюють обов'язок щодо сплати цих платежів.

Вирішуючи спір у справі в частині позовних вимог про звільнення від сплати аліментів, суди попередніх інстанцій виходили із того, що у серпні 2018 року настали певні обставини, тобто фактичне проживання дитини з особою, яка зобов'язана сплачувати аліменти на утримання цієї ж дитини на користь особи, з якою дитина на час ухвалення рішення про стягнення аліментів проживала, і настання цих обставин впливає на припинення для позивача сплати періодичних платежів (аліментів) на утримання сина.

Постанова ВС від 29 червня 2022 року у справі № 596/826/21-ц (провадження № 61-3738св22) частина I

Вимоги позову: припинення стягнення аліментів з батька, звільнення від сплати заборгованості по аліментам, стягнення аліментів з матері.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив із того, що підставами для звернення із позовом про припинення стягнення аліментів, звільнення від сплати заборгованості з аліментів не можуть бути обставини, які виникли внаслідок неправомірної поведінки особи, що полягає в умисному невиконанні рішення органу опіки та піклування.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції виходив із того, що обставини, на які посилається позивач, виникли внаслідок зміни батьком місця проживання дитини без згоди матері, з якою дитина фактично проживала, та не можуть бути підставами для припинення стягнення аліментів та звільнення від сплати вже існуючої заборгованості з аліментів.

Верховний Суд не погодився із судами, скасував судові рішення, справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції

Постанова ВС від 29 червня 2022 року у справі № 596/826/21-ц (провадження № 61-3738св22) частина II

Мотиви Верховного Суду

Відповідно до частин першої та другої статті 179 СК України аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини.

Отже, статтею 179 СК України врегульовано питання права власності на аліменти, які отримуються на дитину одним із батьків та їх цільове призначення. Зокрема, передбачено, що аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини і мають використовуватися за цільовим призначенням в інтересах дитини.

Під цільовим призначенням при цьому потрібно розуміти витрати спрямовані на забезпечення потреб та інтересів дитини, зокрема потреби у харчуванні, лікуванні, одязі, гігієні, забезпечення речами, необхідними для розвитку і виховання дитини, реалізації її здібностей.

З 15 грудня 2020 року малолітній син сторін зареєстрований та проживає з батьком та перебуває на його утриманні.

З дня постановлення рішення (листопад 2019 року) про стягнення аліментів відповідачка виконавчий лист до виконання не пред'являла. Виконавче провадження про стягнення з позивача аліментів на утримання дитини відкрито лише 17 травня 2021 року.

Ухвалюючи рішення, суди не звернули уваги на те, що відповідачка пред'явила виконавчий лист про стягнення аліментів із позивача у травні 2021 року, тоді як малолітній син із 15 грудня 2020 року і до часу вирішення цієї справи проживає з батьком.

Враховуючи правову природу аліментів, їх цільовий характер, а також передбачені законом підстави їх стягнення на користь того з батьків, з ким проживає дитина, керуючись принципом найкращих інтересів дитини, суди повинні оцінити при вирішенні цього спору наявність підстав для стягнення аліментів на користь позивача, з яким, за встановленими обставинами справи, проживає дитина з 15 грудня 2020 року.

Постанова ВС від 29 червня 2022 року у справі № 596/826/21-ц (провадження № 61-3738св22) частина III

Мотиви Верховного Суду

Існування судового рішення 2019 року про стягнення аліментів з позивача на користь відповідачки повинно оцінюватись з урахуванням обставин, які змінились після його постановлення, існування такого рішення не може бути безумовною підставою для відмови у стягненні аліментів на користь того з батьків, з ким на час вирішення нового спору проживає дитина, оскільки керівним принципом у цьому випадку є дотримання найкращих інтересів дитини.

Отже, стягнення з позивача аліментів на утримання дитини, за умови, що ця дитина проживає з ним та перебуває на його утриманні суперечить положенням статті 181 СК України за якою аліменти на утримання дитини присуджуються за рішенням суду до стягнення з одного з батьків дитини на користь того з батьків, разом з яким проживає дитина.

Нарахування аліментів за період, коли дитина не проживала з матір'ю, суперечить цільовому призначенню аліментів, за рахунок яких утримується дитина.

Зміна фактичних обставин після ухвалення судом рішення про стягнення аліментів, а саме: встановлення судом факту проживання дитини з іншим з батьків, а не з тим, на чю користь стягуються аліменти, є тією істотною обставиною, яка в розумінні частини другої статті 197 СК України може бути підставою для звільнення від сплати заборгованості за аліментами платника аліментів. Рішення про звільнення платника аліментів від сплати заборгованості за аліментами повинно також відповідати найкращим інтересам дитини.

Постанова ВС від 28 вересня 2022 року у справі № 686/18140/21 (провадження № 61-6611св22)

Припинення стягнення аліментів є можливим у тому випадку, коли одержувач аліментів не витрачає одержані ним аліменти на дитину, дитина проживає з іншим із батьків, який її повністю і утримує. У такому випадку відбувається припинення стягнення аліментів на ім'я їх одержувача.

Верховний Суд залишаючи касаційну скаргу без задоволення зазначив, що вирішуючи спір, суди першої та апеляційної інстанцій, враховуючи думку неповнолітнього, дійшли обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог в частині визначення місця проживання дитини з батьком. Син сторін на час подання позову та розгляду справи в суді досяг 14 років, а отже він в силу норм чинного законодавства може вільно обирати собі місце проживання з кимось з батьків, які мають у власності житлові приміщення. Син сторін пояснював, що, враховуючи свої інтереси, він проживає у будні дні у квартирі батька, а у вихідні дні та у період канікул і квартирі матері. Підстави для втручання суду у порядок, який фактично склався і який відповідає інтересам дитини, відсутні. Відповідно до СК України аліменти, одержані на дитину, є її власністю. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами винятково за цільовим призначенням в інтересах дитини.

Припинення стягнення аліментів можливе, якщо одержувач аліментів не витрачає отримані ним гроші на дитину. Контроль за цільовим витрачанням аліментів здійснюється органом опіки та піклування у формі інспекційних відвідувань одержувача аліментів, порядок та періодичність здійснення яких визначаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

Позивачем не надано до суду належних та допустимих доказів того, що відповідач не використовує кошти (аліменти) на утримання дитини. Також судом встановлено, що неповнолітній син сторін проживає з обома батьками, доказів того, що позивач повністю утримує сина, суду не надано, а тому у задоволенні позову відмовлено.

Постанова ВС від 19 грудня 2022 року у справі № 643/3223/21 (провадження № 61-9428св22)

Вимоги: звільнити від сплати заборгованості по аліментам в сумі 56733,50 грн. та стягнення аліментів відповідно до постанови старшого державного виконавця в спосіб відкликання судового наказу по справі № 643/2049/19.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився й суд апеляційної інстанції, встановивши, що 13 серпня 2020 року мати змінила своє місце проживання та, як наслідок, залишила дитину проживати з позивачем, є тією істотною обставиною, яка припиняє обов'язок стягнення аліментів на користь відповідача на утримання дитини з боку позивача, тому дійшов обґрунтованого висновку про часткове задоволення вимог позивача, звільнивши його від сплати аліментів на утримання дитини, а також від сплати заборгованості по аліментах з 13 серпня 2020 року.

Верховний Суд погодився з висновками судів.

Звернути увагу на мотивувальну та резолютивну частину рішення суду першої інстанції.

Постанова ВС від 04 листопада 2020 року у справі № 382/1728/18 (провадження № 61-9514св19)

Вимоги: про визначення місця проживання дітей, припинення стягнення аліментів, стягнення аліментів на утримання дітей, повернення безпідставно набутих коштів.

Верховний Суд, скасував рішення судів в частині стягнення з відповідача на користь позивача коштів, як безпідставно отриманих, постановив нове рішення про відмову в позові в цій частині та вказав:

зважаючи на те, що грошові кошти у розмірі 3 137,49 грн були набуті відповідачем у період з червня по вересень 2018 року, як аліменти на утримання дітей на виконання судового наказу Яготинського районного суду Київської області від 12 квітня 2018 року, тобто не безпідставно та за відсутності достовірних доказів недобросовісного набуття їх відповідачем, суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про наявність правових підстав для стягнення їх як безпідставно набутих.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!